

MADDE 9.2 BİLDİRİMİ

**Öner ve Türk Dava Grubu (no. 51962/12); Akçam Dava Grubu
(no. 27520/07) ve Şener Dava Grubu (no. 38270/11) / Türkiye**

Davalarına İlişkin Olarak

**İFADE ÖZGÜRLÜĞÜ DERNEĞİ (İFÖD)
Tarafından Sunulmuştur**

22 Ocak 2020

İfade özgürlüğünü savunan ve destekleyen bağımsız bir sivil toplum kuruluşudur

DGI İnsan Hakları ve Hukukun Üstünlüğü Genel Müdürlüğü

AIHM Kararlarının İnfazı Dairesi

F-67075 Strazburg Cedex

FRANSA

2020/01/22

Öner ve Türk Dava Grubu (no. 51962/12); Akçam Dava Grubu (no. 27520/07) ve Şener Dava Grubu / Türkiye (no. 38270/11) davalarına ilişkin olarak İFÖD tarafından yapılan Madde 9.2. bildirimidir.

1. Bu sunumun amacı, Öner ve Türk grubu davalarına (no. 51962/12) ilişkin olarak genel önlemlerin tam ve etkili uygulanmasına ilişkin devam eden eksiklikler bakımından yasal ve yönetsel gelişmelerle ilgili olarak Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesine güncel bilgileri sunmaktır. İlgili hükümlerde yapılan değişikliklere ve yargısal uygulamalardaki bazı pozitif gelişmelere rağmen, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi tarafından bu dava grubunda tespit edilen yapısal sorunlar hala Türkiye’de devam etmektedir. Bu sunum Türkiye’de düşünce ve ifade özgürlüklerini korumayı ve geliştirmeyi amaçlayan, kâr amacı gütmeyen bir sivil toplum örgütü olan **İfade Özgürlüğü Derneği (İFÖD)** tarafından hazırlanmıştır.

Arka Plan

2. Bakanlar Komitesi, 2018 yılında ifade özgürlüğünü etkileyen belirli ceza hukuku sorunlarıyla ilgili Bayar (no. 55060/07), Güler ve Uğur (no. 31706/10 ve 33088/10), Öner ve Türk (no. 51962/12), Döner ve Diğerleri (no. 29994/02) ve Müdür Duman (no. 15450/03) kararlarını, Nedim Şener ve Altuğ Taner Akçam gruplarına ek olarak yeni bir grup altında incelemeye devam etme kararı almıştır.¹
3. Türkiye’de ifade özgürlüğü sorunları bütüncül bir yaklaşım gerektirdiğinden, Bakanlar Komitesi’nin bu yaklaşımı oldukça isabetlidir. Mahkemenin içtihatlarının gösterdiği gibi, belli hükümlerin iyileştirilmesi Türk hukukunda ifade özgürlüğüne ilişkin yapısal sorunları çözememektedir. Yargı makamları değiştirilen veya yürürlükten kaldırılan hükümlerin yerine fikirlerin barışçıl ifadesini cezalandıracak yeni hükümler bulmaktadır. Bu nedenle, bir kanun değişikliği ve bunun ardından gelen sonuçların tek başına ele alınması yanıltıcı olabilir. Dolayısıyla, yapılan değişikliklerin uygulamada gerçekte olumlu sonuçlar doğurup doğurmadığını değerlendirebilmek için Türk makamlarının farklı hükümlerle ilgili uygulamalarının incelenmesi gerekir.
4. **Öner ve Türk grubu** (no. 51962/12), özellikle cezai takibat ve bunun sonucu olarak ortaya çıkan caydırıcı etki yoluyla ifade özgürlüğüne yönelik haksız müdahalelerle ilgili 32 davayı içermektedir.² Komite, Eylül 2018’deki 1324’üncü toplantısında, İncal grubu davalarında Mahkemenin tespit ettiği eksikliklerle ilgili genel önlemler sorununu Öner ve Türk dava grubu çerçevesinde incelemeye devam edeceğini hatırlatarak, bireysel

¹ CM/Del/Dec(2018)1324/22, 20 Eylül 2018

² Yeni kararların sınıflandırılmasına ilişkin olarak bkz. 4-6 Aralık 2018 tarihli 1331’inci toplantı; 12-14 Mart 2019 tarihli 1340’inci toplantı; 4-6 Haziran 2019 tarihli 1348’inci toplantı, ve 3-5 Aralık 2019 tarihli 1362’inci toplantı.

önlemlerin yerine getirilmiş olması koşuluyla İncal grubu kapsamında incelenen davaları kapatmaya karar vermiştir.³

5. **Akçam grubu**, yargılamalar/mahkumiyetler ya da Türk Ceza Kanunu (Akçam kararında TCK'nın 301. maddesi, eski TCK'nın 159. maddesi uyarınca) kapsamında kovuşturma riski dolayısıyla başvuruçuların özgürlük ve güvenlik haklarının ve ifade özgürlüklerinin (Sözleşme'nin 5. ve 10. maddelerinin ihlali) ihlaline ilişkin yapısal ve karmaşık sorunlarla ilgili 14 davayı içermektedir. *Dink/Türkiye* davasında AIHM, 301. maddenin "etkileri bakımından öngörülebilirlik sağlayamayan" "kabul edilemez derecede geniş lafzı" dolayısıyla "kanun kalitesi" gerekliliğini karşılamadığı sonucuna varmıştır. Hükümet ise Bakanlar Komitesine, Dink kararından sonra yapılan değişiklik yoluyla maddede tespit edilen öngörülemezliğin giderildiği bildiriminde bulunmuştur.⁴
6. Bakanlar Komitesi, Eylül 2018'deki 1324'üncü toplantısında bu değişiklikleri yetersiz ve uygulanan önlemleri, Mehmet Altan ve Şahin Alpay kararlarına referansla, durumun zorunlu olarak gerektirdikleriyle ölçüsüz bularak, Türk makamlarını Mahkemenin özellikle Akçam kararını dikkate alarak yeni değişiklikler yapmaya davet etmiştir.
7. Hükümet, en son sunumunda,⁵ Ceza Kanununun 301. maddesinde yapılan değişikliklere ilişkin önceki iddialarını yinelemiştir. Buna ek olarak, hükümet 7188 sayılı Kanun ile yeni bir usuli hak tanıdığını belirtmiştir. Bu hüküm uyarınca, süresi ne olursa olsun, TCK'nın 301. maddesi de dahil olmak üzere belirli suçlar nedeniyle verilen mahkûmiyet hükümlerine karşı Bölge Adliye Mahkemesinden sonra Yargıtay'a temyiz başvurusunda bulunma imkânı tanınmıştır.⁶ Hükümet ayrıca, 2017 yılında Ceza Muhakemesi Kanunu'nda yapılan bir değişiklikle, savcılara, yapılan şikâyetin temelsiz olduğuna kanaat getirmeleri halinde soruşturma açmaksızın kovuşturma yapılmasına yer olmadığı kararı verme yetkisi tanıdığını bildirmiştir.⁷ Bu usuli değişikliklerin 301. maddeyle doğrudan ilişkisinin bulunmadığı açık olup, Bakanlar Komitesi tarafından talep edilen "ilave mevzuat değişiklikleri"nin bir parçası olarak kabul edilmesi mümkün değildir. Ayrıca, Hükümet, 301. madde ile ilgili olarak Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 158. maddesi kapsamında verilen "kovuşturma yapılmasına yer olmadığı kararları"na ilişkin spesifik istatistikleri sunmadığı gibi Komitenin, Cumhuriyet savcılarının şikâyetin dayanaksız olduğu kararı vermeden önce şikâyetin içeriğini incelediğini gösteren örnek kararlar sunma talebini de göz ardı etmiştir.
8. **Şener grubu**, hükümeti eleştiren yayınların üretimine katıldıkları gerekçesiyle Türk Ceza Kanunu'nun 314 ve 220/7. maddeleri uyarınca, suç örgütüne yardım ve yataklık yapmakla ve/veya suç örgütünün propagandasını yapmakla suçlanan araştırmacı gazeteci olan başvuruçuların tutuklu yargılanmaları dolayısıyla özgürlük ve güvenlik haklarının ve ifade özgürlüklerinin ihlaline ilişkin üç⁸ kararı kapsamaktadır.
9. Bakanlar Komitesi, Eylül 2018'deki 1324'üncü toplantısında, bu iki davanın ortak özelliğinin, Sözleşmenin 5. ve 10. maddelerini ihlal eden orantısız tutuklama tedbirlerinin başvuruçuların ve diğer gazetecilerin kamu yararı ile ilgili konulardaki görüşlerini ifade

³Bkz. Karar, CM/ResDH(2018)356, 1324'üncü toplantı.

⁴ DH-DD(2017)699, 20.6.2017.

⁵ DH-DD(2020)36, 16.01.2020.

⁶ DH-DD(2020)36, 16.1.2020, para. 40.

⁷ Ibid, para. 38.

⁸ Mehmet Hasan Altan (no. 13237/17) davası Komitenin 4-6 Aralık 2018 tarihli 1331'inci toplantısında yeni kararların sınıflandırılması usulü çerçevesinde Şener Grubuna eklenmiştir.

etme istekliliği üzerinde caydırıcı bir etki teşkil eden yapısal bir sorun olduğunu ifade etmiştir.

10. Hükümet, Haziran 2018’de bu davaya ilişkin gelişmeler hakkında Bakanlar Komitesini bilgilendirmiştir.⁹ Hükümet tarafından bu davaları etkileyen hiçbir yasal değişiklik bildirilmemiştir. Hükümet, yargı konusunda farkındalık yaratmayı amaçlayan çeşitli eğitim programlarının ve Strazburg kriterlerinin uygulandığı Anayasa Mahkemesi tarafından verilen dört kararın Şener grubunu tam olarak uygulamak için yeterli olduğunu belirtmiştir.
11. Komite, Türkiye’de ifade özgürlüğü alanındaki sorunların ciddi ve devam eden niteliğini dikkate alarak Şener grubu davalarını incelemeye devam etmeye karar vermiştir.

Yasal gelişmeler: Akçam Grubu

12. Akçam grubuna ilişkin kararında, Bakanlar Komitesi 301. maddede yapılan değişikliklerin, Mahkeme tarafından Akçam kararında ve bu grupta yer alan diğer kararlarda dile getirilen endişeleri gidermediğini kaydetmiştir. Hükümet buna karşılık olarak hüküm kapsamında Adalet Bakanı’na tanınan izin verme yetkisinin olumlu sonuçlar doğurduğunu ve bu yeni koşul dolayısıyla 301. madde ile ilgili soruşturmanın sayısında keskin düşüş yaşandığını ileri sürmüştür. Yukarıda belirtildiği gibi, Hükümet, Ceza Muhakemesi Kanunu’nda yapılan genel nitelikli iki değişikliğin, 301. madde uyarınca açılan soruşturma ve mahkûmiyet sayısını da azaltacağını iddia etmiştir.
13. Hükümet tarafından ileri sürülen filtrelemeye ilişkin tedbirlerin ifade özgürlüğünden tam anlamıyla yararlanmayı güvence altına almadığı ve 301. maddenin hâlâ oto sansür iklimi yarattığı ve aynı zamanda tutuklanma ve cezai takibata uğrama tehdidi oluşturduğu belirtilmelidir.
14. Hükümet, 2017 (DH-DD(2017)699) ve 2020 (DH-DD(2020)36) yıllarında sunduğu Eylem Planlarında farklı konularda istatistikler sunmuştur. Nitekim, 2017 Eylem Planında kovuşturma yapılmasına yer olmadığı ve mahkûmiyet/beraat verilerine yer verilmişken, 2020 Eylem Planında yalnızca 301. maddeye ilişkin olarak Adalet Bakanı tarafından verilen **soruşturma izni oranlarına yer verilmiştir**. Başka bir deyişle, hükümetin iddialarını değerlendirebilmek için gerekli olan **gerçek rakamlar sunulmamıştır**. Ayrıca, Adalet Bakanlığı toplam soruşturma talebi sayısına ve bu taleplerden ne kadarına izin verildiğine ilişkin verileri 4982 sayılı Kanun’a göre bilgi edinme talepleri söz konusu olduğunda bile vermemektedir (bkz. **EK-I**).
15. Bu madde kapsamında açılan yeni kovuşturma ve mahkûmiyet sayılarındaki artış dikkate alındığında, Bakanlığın bu tavrı bu şaşırtıcı değildir. Ekte sunulan istatistiklerden de görülebileceği gibi (bkz. **EK-II**), 2018 yılında cumhuriyet savcıları tarafından 301. madde kapsamında 9555 soruşturma başlatılmıştır ki bu rakamın 2014 yılında 1983 olduğu hatırlatılmalıdır. Akçam davası 2012 yılında karara bağlandığından bu yana 301. maddeden toplam 29.695 soruşturma başlatılmış ve sadece 12.005 soruşturmada “kovuşturma yapılmasına yer olmadığı” kararları verilmiştir. Ayrıca, 2014 yılında sadece 207 kovuşturma gerçekleşirken, 2018’de 915 kovuşturma yapılmıştır ki bu sayı dört yılda neredeyse dört katına çıkmıştır. Mahkûmiyet oranları da önemli ölçüde artmıştır. 2014 yılında sadece 16 kişi hüküm giymiş ve diğer 22 kişi hakkında hükmün açıklanmasının

⁹ DH-DD(2018)669, 27.6.2018.

geriye bırakılmasına (HAGB) karar verilmiştir. 2018 yılında ise 216 kişi hüküm giymiş 256 kişi hakkında da HAGB kararı verilmiştir.

16. Hükümetin iddialarının aksine, savcılıklar 2014'ten bu yana hükümete ve devlet kurumlarına yönelik eleştirileri susturmak için her zamankinden daha fazla 301. maddeye başvurmuşlardır.
17. Ayrıca, Anayasa Mahkemesi'nin bugüne kadar 301. maddeye ilişkin herhangi bir karar vermediği de not edilmelidir. Bunun nedeni kısmen Hükümet tarafından olumlu bir gelişme olarak sunulan son Yasal değişikliktir. İstinaf yolunun Temmuz 2016'da yürürlüğe girmesiyle, Ceza Muhakemesi Kanunu, beş yıldan az hapis cezalarına karşı Yargıtay'da temyiz yolunu kapatmıştır. 301. maddeye göre verilen mahkûmiyet hükümleri bu kategoriye girdiğinden istinaf kararıyla kesinleşen mahkûmiyet kararları Anayasa Mahkemesine götürülmüştür. Ancak 7188 sayılı Kanun ile Yargıtay'da temyiz hakkı geçmişe yürürlü olarak tanınmıştır. Bu gelişmenin ardından, Anayasa Mahkemesi'nde 3 yıldan uzun bir süredir beklemekte olan başvurular, mevcut tüm hukuk yolları tüketilmediği gerekçesiyle Anayasa Mahkemesi tarafından kabul edilemez bulunmuştur. Anayasa Mahkemesi önünde bekleyen tüm başvurular Yargıtay'a geri gönderildiğinden, Anayasa Mahkemesi'nin 301. madde ile ilgili standartlarını ortaya koyma "olanağı" bulması en az birkaç yıl daha sürecektir.

Nedim Şener Grubu

18. Nedim Şener ve Ahmet Şık, Türk Ceza Kanunu'nun 220. maddesinin 7. fıkrası ve 314. maddesi uyarınca, terör örgütlerine yardım ve yataklık ettikleri gerekçesiyle tutuklanmışlardır. Mahkeme, Türk Ceza Kanunu'nun 220. maddesinin 7. fıkrasının Daş (no. 36909/07) kararında 10. maddenin, Bakır ve Diğerleri (no. 46713/10) ve İmret (2) (no. 57316/10) kararlarında ise 11. maddenin kanunla sınırlama şartlarını karşılamadığına karar vermiştir. IFÖD bu kararların uygulanmasına ilişkin ayrı bir 9. Madde sunumu da yapmıştır. Bu nedenle, bu sunum sadece genel olarak gazetecilerin kovuşturulmasıyla ilgilidir. TCK'nın 220/7 maddesinin yasallık koşuluna uygunluğu hakkında bilgi için IFÖD'ün Işıkırık Grubu ile ilgili sunumu incelenmelidir (Bkz. **EK-III**).
19. Bakanlar Komitesinin talebi ve Mahkeme'nin kararlarına rağmen, Ceza Kanunu'nun 220. ve 314. maddelerinde herhangi bir temel yasal değişiklik yapılmamıştır. Adalet Bakanlığının Yargı İstatistiklerine göre 2014-2018 yılları arasında 314. madde ile ilgili toplam 1.232.304 ceza soruşturması yapılmıştır (Bkz. **EK-II**). Türk Ceza Kanunu'nun 314. maddesine göre haklarında iddianame düzenlenen kişi sayısı 2017 yılında zirveye ulaşmıştır. 2016-2018 yılları arasında 1 milyondan fazla kişi (1.056.779) hakkında ceza soruşturması açılmış, 830.521 kişi hakkında ise dava açılmıştır. 2019 istatistikleri henüz yayınlanmamış olmakla birlikte 600.000'den fazla dava ya derdesttir ya da henüz kesinleşmemiştir. Aynı şey terör propagandasıyla suçlananlar için de geçerlidir. 2010-2018 yılları arasında toplam 123.390 terör propagandası davası sonuçlandırılmıştır. 33.083 kişiye hapis cezası, 8016 kişiye ise ertelemeli hapis cezaları verilmiştir, 61.490 kişiye ise çeşitli cezalar verilmiştir. 20.801 (%16) kişi ise suçsuz bulunmuştur.
20. Hükümet, 2016 yılında sunduğu Eylem Planında hapsedilen gazetecilere ilişkin karşılaştırmalı bir tablo eklemiştir.¹⁰ Ancak, 2018 Eylem Raporunda benzer bir listeye yer verilmemiştir.¹¹ Bunun nedeni, **Türkiye'deki tutuklu gazeteci sayısındaki aşırı artıştır.**

¹⁰ DH-DD(2016)1024, 26.9.2016.

¹¹ DH-DD(2018)669, 27.6.2018.

21. Devletlerarası kuruluşların yanı sıra uluslararası STK'lar tarafından da geniş ölçüde gözlemlendiği üzere, ifade ve medya özgürlüğü Türkiye'de son beş yıl içinde en çok etkilenen alanlardan biri olmuştur. Sınır Tanımayan Gazeteciler Örgütü (RSF), 2016 yılında, Dünya Basın Özgürlüğü Endeksinde Türkiye'yi 180 ülke arasında 151. sıraya yerleştirmiştir. Türkiye, 2017 yılında 155. sırada, 2018 ve 2019 yıllarında ise 157. sırada yer almıştır. Benzer şekilde Özgürlükler Evi'nin (Freedom House), 2016 medya özgürlüğü endeksinde Türkiye, 2010 yılına göre 20 puanlık bir düşüşle, "kısmen özgür" ülkeler kategorisinde 156. sırada yer almıştır. Nisan 2017'de Türkiye'nin küresel endekste 163. sıraya düştüğü açıklanmıştır. Ocak 2018'de Türkiye 154. sırada ve ilk kez "özgür olmayan ülkeler" kategorisinde sınıflandırılmıştır. Son olarak, en son 2019 Dünya Özgürlük Raporunda, Türkiye'nin toplam puanı, 100 üzerinden 31 olup "özgür olmayan ülkeler" kategorisinde olmaya devam etmiştir.¹²
22. Hukuk devleti ve demokrasi erozyonu ile birlikte, insan hakları krizindeki derinleşme, İnsan Hakları İzleme Örgütü'nün 2020 Dünya Raporunda da gösterilmiştir. Raporda, Türkiye ile ilgili olarak, "yargı üzerindeki yürütme kontrolü ve siyasi etki, mahkemelerin düzmece iddianameleri sistematik olarak kabul etmesine ve hükümetin siyasi muhalif olarak gördüğü birey ve grupları, suç işlediklerine dair ikna edici kanıt olmadan tutuklama ve mahkûmiyet kararları vermelerine neden olmaktadır" denilmektedir.¹³ Ayrıca, tahminen 119 gazetecinin ve medya çalışanının, "terör propagandası yapma" veya "terör örgütü üyeliği" gibi suçlamalarla tutuklu yargılandığı ya da cezalarının infaz edilmekte olduğu, aynı zamanda henüz tutuklanmamış ya da hapsedilmemiş olmakla birlikte çok sayıda gazetecinin benzer suçlamalarla karşı karşıya olduğu vurgulanmıştır.
23. İfade özgürlüğü ile ilgili sorunlara yalnızca sivil toplum örgütlerinin raporlarında değil, aynı zamanda uluslararası denetim organlarının raporlarında da yer verilmiştir.¹⁴ Özellikle, AK İnsan Hakları Komiserinin, Şubat 2017 tarihinde yayınlanan Türkiye'de İfade Özgürlüğü ve Basın Özgürlüğü Memorandumunda "gazeteciler çeşitli yargısal taciz türlerinden en fazla etkilenen gruplar arasında yer almaktadır" ve "tutuklama bu tacizin en görünür ve caydırıcı biçimi haline gelmiştir" denilmektedir.¹⁵ Memorandumda ayrıca, "tutuklamanın istisnai niteliği ve tutuklamanın gerekli olduğuna dair açık bir gerekçe sunma zorunluluğunun, Türk yargı pratiğinde yerleşmediği" not edilmektedir. Devamla, pek çok Türk yargıcının hâlâ tutuklamanın diğer koşullarının bulunup bulunmadığını dikkatli bir şekilde incelemeyen, Ceza Muhakemesi Kanunda yer alan katalog suçlar listesini tutuklama nedeni olarak kullanmaya devam ettiği belirtilmektedir. Benzer şekilde, Venedik Komisyonu tarafından, bireyselleştirilmiş kararlar ve kısa süre içinde yargısal denetim imkânı olmadan, terör örgütlerine "üye olma" suçlamaları ve ilgili ve yeterli

¹² <https://freedomhouse.org/report/freedom-world/2019/turkey>

¹³ <https://www.hrw.org/world-report/2020/country-chapters/turkey>

¹⁴Bkz. özellikle BM düşünce ve ifade özgürlüğü özel raportörünün 14-18 Kasım 2016 tarihinde Türkiye'ye yaptığı ziyarete ilişkin ilk gözlemler ve sonuçlar: <http://www.ohchr.org/EN/NewsEvents/Pages/DisplayNews.aspx?NewsID=20891> ve Avrupa Konseyi'nin gazeteciliğin korunmasını destekleme platformu Türkiye'nin en yüksek uyarı sayısına sahip olduğunu ve bu uyarıların büyük çoğunluğunun gazetecilerin hapsedilmesi ile ilgili olduğunu bildirmiştir. Veri tabanında yer alan 626 uyarıdan 123'ü Türkiye'ye ilişkin olup 69'u birinci düzey uyarı kategorisine girmektedir. Gazeteciliğin korunması ve gazetecilerin güvenliğinin sağlanmasını destekleme platformu: <http://www.coe.int/en/web/media-freedom/all-charts>.

¹⁵ CommDH (2017)5, para. 79.

- gerekece olmadan tutuklama kararlarının, demokrasiyi güçlendirmekten ziyade zayıflatacağına dikkat çekilmiştir.¹⁶
24. Tüm toplum kesimleri bu gelişmelerden etkilenmesine rağmen, genel olarak gazeteciler, özellikle de Kürt medyası en büyük darbelerden birini almıştır. Toplam tutuklu gazeteci sayısı farklı raporlara göre değişmekle birlikte, Türkiye'nin "dünyanın gazeteciler için en büyük hapisanesi" olduğuna şüphe yoktur. Avrupa Konseyi'nin gazeteciliğin korunmasını ve gazetecilerin güvenliğini destekleme platformuna göre, şu anda 105 gazeteci tutukludur.
25. İFÖD tarafından farklı kaynaklardan toplanan verilere göre, PKK üyesi olmak veya propagandasını yapmak suçlarından en az 100 gazeteci yargılanmaktadır (bkz. **EK-IV**). 100 kişiden 92'si yargılama öncesi veya sırasında tutuklanmıştır. Bu kişilerden en az 79'u sadece çalıştıkları kurum nedeniyle suçlanmıştır. Azadiya Welat gazetesinden 14 gazeteci ve Dicle Haber Ajansı'ndan (DİHA) 22 gazeteci diğer kanıtların yanı sıra bu kurumlarda çalıştıkları gerekçesiyle terör örgütü üyeliği veya terör propagandası ile suçlanmışlardır. Yargılanan bu 100 kişiden mahkûm olan 29 kişi, 1 yıl 2 aydan, ömür boyu hapis cezasına kadar çeşitli cezalara çarptırılmışlardır, yalnızca bir kişi "suçsuz" bulunmuştur.
26. Son olarak, sadece Kürt medyasının daimî personeli değil, aynı zamanda onlarla dayanışma içinde hareket edenler de bu acımasız önlemlerin kurbanı olmuştur. Özgür Gündem'in Nöbetçi editörlüğünü yapan 38 yayın yönetmeni, 2016 yılından bu yana 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu'nun 7/2 ve 6/2. maddelerine göre terör propagandası yapma ve terör örgütlerinin propagandasını yayınlama ve yayma suçlamasıyla yargılanmaktadırlar.

Öner ve Türk Dava Grubu

27. Türk Hükümeti'nin Öner ve Türk dava grubuna ilişkin en son eylem planı Ocak 2020'de sunulmuştur. Bu grup, Türk Ceza Kanunu'nun 215 ve 216. maddeleri ile Terörle Mücadele Kanunu'nun 6/2 ve 7/2 maddelerini ilgilendirmektedir. Hükümet, eylem planında ilgili hükümleri Sözleşme standartlarına uygun hale getirmek için çeşitli değişiklikler yapıldığını ileri sürmüştür. Hükümet ayrıca, bu hükümler kapsamındaki kovuşturmaların son yıllarda azaldığını iddia ederek çeşitli istatistikler sunmuştur.
28. Ancak, hükümetin eylem planında sunduğu istatistikler, gerçek kovuşturma ve mahkûmiyet sayılarını değil, yalnızca yüzdeleri içermektedir. **Bu yöntem aşağıda açıklanan birkaç nedenden dolayı yanıltıcıdır.** Birincisi, toplam kovuşturma ve mahkûmiyet sayısı önemli ölçüde artarken, her yıl yapılan kovuşturma ve mahkûmiyetlerin toplam sayısına bağlı olarak yüzdeleri azalabilir. İFÖD tarafından sağlanan listeden görülebileceği gibi, son yıllarda olan da budur. Örneğin, 2014 yılında Terörle Mücadele Kanunu'nun 7/2 maddesi uyarınca sadece 669 kişi hüküm giyerken, 2017 yılında 6.162 kişi hüküm giymiştir. Yüzde olarak açıklanırsa, mahkûmiyetlerdeki artış % 1000'e yakındır ve bu bilgi Hükümetin Eylem Planında yer almamaktadır.
29. Bir diğer kritik sorun, ifade özgürlüğüne dayalı olarak bir maddeden verilen mahkûmiyet kararları hızlı bir şekilde düşerken, diğer bir maddeye dayalı olarak verilen mahkûmiyet oranlarının aynı yıllar içinde zirveye ulaşabilmesidir. Mesela savcıların içerik ve ifadeler nedeniyle soruşturma açtığı suçlar 15 Temmuz 2016 Darbe Girişimi sonrasında öncesine kıyasla önemli ölçüde değişmiştir. Bu nedenle, Hükümetin iddialarını etraflı bir şekilde

¹⁶ Venedik Komisyonu, CDL-AD (2017)007.

değerlendirebilmek için bütüncül bir yaklaşım gereklidir. Bunun nedeni, ifade özgürlüğüne, kovuşturma/mahkûmiyet yoluyla yapılan müdahalelerin Ceza Kanunu ve Terörle Mücadele Yasası'nın çeşitli hükümlerine dayanması ve bu kuralların öngörülebilirliğinin ve kesinliğinin bulunmamasıdır. Örneğin, Ceza Kanunu'nun 215. maddesi kapsamındaki kovuşturmalar azalırken, 15 Temmuz 2016 tarihinden bu yana terör propagandası ve üyelik suçlamalarına dayanan kovuşturmalarda önemli bir artış meydana gelmiştir. Bu nedenle, çeşitli terör suçlarını düzenleyen hükümler, sürekli olarak gazeteciler için tehlikeli bir ortam yaratmak için kullanılmaktadır.

Anayasa Mahkemesi: Gazetecilerin Davalarında Etkili Bir Giderim Yolu mudur?

30. Diğer eylem planlarında olduğu gibi, Öner ve Türk, Akçam ve Şener Eylem Planlarında da Hükümet, Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruyu Strazburg standartları için etkili bir hukuk yolu olarak sunmaktadır. Ayrıca Komitenin kendisi de ihtiyatlı bir şekilde Şahin Alpay ve Mehmet Hasan Altan davalarında Anayasa Mahkemesi'nin kararlarını memnuniyetle karşılamıştır.¹⁷
31. Bununla birlikte, daha yakından incelendiğinde Anayasa Mahkemesinin gazetecilerle ilgili kararlarının tutarlı olmadığı ve çoğu durumda Strazburg içtihadı ile çeliştiği görülecektir. Örneğin, Mehmet Hasan Altan ve kardeşi Ahmet Altan, aynı dosyadan tutuklulukları ile ilgili olarak Anayasa Mahkemesine birlikte başvurmuş olmalarına rağmen, Anayasa Mahkemesi, herhangi bir açıklama yapmadan başvurularını ayırmış ve Ahmet Altan'ın başvurusu ile ilgili kararını neredeyse bir buçuk yıl sonra vermiştir. Aynıısı Nazlı Ilıcak'ın Anayasa Mahkemesine yaptığı başvuru için de söylenebilir. Her üç davada da olaylar neredeyse aynı olsa da, Mahkeme, Ahmet Altan ve Ilıcak başvurularında herhangi bir ihlal bulmazken, yalnızca Mehmet Altan'ın başvurusunda ihlal kararı vermiştir. Bir buçuk yıl boyunca Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin de Ahmet Altan ve Nazlı Ilıcak ile ilgili karar vermediğini belirtmek gerekir. Aslında AİHM, Mehmet Altan ve Şahin Alpay kararlarından sonra gazetecilerle ilgili başka herhangi bir karar vermediği gibi, Mehmet Altan kararında da birlikte başvuru yapmış olmalarına rağmen niçin Ahmet Altan'ın başvurusunu ayırdığını da açıklamamıştır.
32. İFÖD tarafından hazırlanan listeye göre (bkz. **EK-V**) Anayasa Mahkemesi, terör suçlamaları nedeniyle özgürlüğünden mahrum bırakılan gazetecilerin yaptığı 34 başvuru hakkında karar vermiştir. Bu 34 karardan, sadece dokuzunda ihlal bulmuştur. 12 başvurunun kabul edilemez olduğuna karar verirken, diğer 13 başvuruda ise ihlal olmadığı sonucuna ulaşmıştır.
33. Bu nedenle Anayasa Mahkemesinin gazeteci davalarındaki etkililiği ancak kararları kapsamlı bir şekilde analiz edildikten ve alt derece mahkemelerince AYM kararlarına uyulup uyulmadığı incelendikten sonra değerlendirilebilir.

Sonuç ve Öneriler

34. Sözleşmenin 10. maddesinin korunması ve Öner ve Türk, Şener ve Akçam grubu davalarının tam ve etkili bir şekilde uygulanmasını sağlayacak yeterli bir yasal çerçevenin oluşturulması konusunda herhangi bir ilerleme kaydedilmemiştir.
35. Yukarıda belirtildiği gibi, söz konusu dava gruplarının Bakanlar Komitesi tarafından gözden geçirildiği son toplantıdan bu yana, ilgili hükümlerde kayda değer bir değişiklik

¹⁷ 1324. Toplantı (18-20 Eylül 2018) – Notlar

yapılmamıştır. Daha önceki değişiklikler de Hükümet tarafından ileri sürülen sonuçları doğurmamıştır. İFÖD, Mahkeme ve Bakanlar Komitesi tarafından tespit edilen yapısal problemlerin devam ettiği ve Türk yetkililer tarafından düzgün bir şekilde ele alınmadığı kanaatinde dir.

36. Türk Ceza Kanunu ve Terörle Mücadele Kanunu'nda yapılan son değişiklikler, Bakanlar Komitesinin, demokratik bir toplumda öngörülebilirlik ve gereklilik standartları açısından Mahkeme içtihadına tam olarak uyma şartını karşılamamaktadır.
37. Hükümetten, Ceza Kanunu ve Terörle Mücadele Kanunu'nun ilgili hükümlerinin uygulanması hakkında ayrıntılı veriler sunması talep edilmelidir. Hükümet, her bir eylem planında istatistik toplama yöntemini keyfi olarak değiştirdiğinden, önlemlerin gerçek etkisini tespit etmek imkânsız hale gelmektedir. Ayrıca, Adalet Bakanlığının bu sunumun konusu olan ifadeye ilişkin suçlarla ilgili ayrıntılı istatistikleri 2017 yılından bu yana Yargı İstatistikleri aracılığıyla yayınlamayı bıraktığı da belirtilmelidir. Bu nedenle, Bakanlar Komitesi'nin ifade özgürlüğüne ilişkin soruşturma, kovuşturma ve mahkumiyetlerle ilgili yargı uygulamaları hakkında düzenli güncellemeler ve ayrıntılı veriler talep etmesi gerektiği düşünülmektedir.
38. Hükümetten ayrıca söz konusu hükümler uyarınca mahkûm edilen kişilerle ilgili örnekleri de sunması istenmelidir. Binlerce başka olayda fikirlerin barışçıl bir şekilde ifadesi dolayısıyla kişiler cezalandırılırken Hükümet, yalnızca bazı iyi uygulama örneklerini sunmaktadır. Karşılaştırmalı bir analiz olmadan, en iyi uygulama örnekleri yanıltıcı olabilir.
39. Aynı gözlem Anayasa Mahkemesinin içtihadı için de yapılabilir. Belirtildiği gibi, Anayasa Mahkemesi, gazetecilere ilişkin davaların çoğunda ihlal bulmamıştır. Anayasa Mahkemesi'nin bu davalarda giderim sağlayıp sağlayamayacağına karar vermek için bu davaların kapsamlı bir analizi gerekmektedir.
40. Öner ve Türk, Şener ve Akçam grubu davalar nitelikli izleme kapsamında kalmalı ve demokratik bir toplumun temel unsurları olarak ifade ve basın özgürlükleri arasındaki yakın bağlantıyı dikkate alarak Bakanlar Komitesi Öner ve Türk, Şener ve Akçam gruplarını genel yasama tedbirleri açısından daha sık ve düzenli aralıklarla gözden geçirmelidir.
41. Bakanlar Komitesi ayrıca Yargı Reformu kapsamında geriye dönük tedbirlerin alınmasını da dikkatle incelemelidir.

İfade Özgürlüğü Derneği - İFÖD (Türkiye)

Web: <https://ifade.org.tr> Twitter: @ifadeorgtr

İfade Özgürlüğü Derneği (İFÖD) düşünce ve ifade özgürlüğü hakkını korumak ve geliştirmek amacıyla Ağustos 2017'de kurulmuştur. Dernek, herkesin düşünce ve ifade özgürlüğünden ve bilgi ve haberlere erişim ve yayma hakkından yararlandığı bir toplum öngörmektedir.